

AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYE OLAN ÜLKELERDE YÜKSEKÖĞRETİM FİNANSMAN SİSTEMİNİN İNCELENMESİ

Mehmet Emin ALTUNDEMİR¹
Gonca Güngör GÖKSU²

Özet

Yükseköğretimin toplumlara ve bireylere yönelik çeşitli pozitif etkileri mevcuttur. Bu sebeple yükseköğretim ayrı önem verilmesi gereken bir eğitim türüdür. Avrupa Birliği' ne (AB) üye olan ülkelerinin birçoğunda yükseköğretim finansmanında son yıllarda değişiklikler görülmektedir. Avrupa Birliği' ne üye olan çeşitli ülkelerde yükseköğretim finansman yapılarının incelendiği bu çalışma kapsamında, öncelikle yükseköğretimin teorik çerçevesi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ikinci kısmında da Avrupa Birliği'ne üye olan çeşitli ülkelerin yükseköğretim finansman yapıları incelenmiştir. Son kısımda ise genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği'ne üye olan farklı ülkelerde yükseköğretim finansman yapılarının incelenmesi ve karşılıklı bir değerlendirilme yapılması olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Avrupa Birliği, Yükseköğretim Finansmanı

EXAMINING OF HIGHER EDUCATION SYSTEMS OF MEMBER COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

Abstract

The positive effects of higher education are available to societies and individuals. For this reason, higher education is a education type which should be considered more important. Such that, higher education is attached great importance in the most countries which are members of European Union (EU). In the context of this study in which the structures of higher education financing in various countries in the European Union were examined, primarily the conceptual framework of higher education and its financing were mentioned. In the second part, the structures of higher education financing in various member countries were examined. In the last part, a general assesment was studied. Thus, the aim of this study is determined as examining of the structures of higher education financing in different EU countries and making a mutual assessment.

Keywords: Higher education, European Union, Higher Education Financing

Giriş

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yükseköğretim alanında önemli düzeyde değişimler ve gelişmeler meydana gelmiştir. Bu değişimler ve gelişmeler arasında en dikkat çeken hususlardan bir tanesi de yükseköğretime katılımında yaşanan hızlı talep artışıdır. Özellikle öğrenci sayısında yaşanan artış sonucu, elit yükseköğretimden kitle yükseköğretime geçilmiş ve dünya genelinde kurulan üniversitelerin sayısı hızla artmıştır. Öğrenci sayısında yaşanan artışa paralel olarak 1980 sonrası kabul edilen Neo-liberal ekonomi politikaların da etkisiyle yükseköğretim finansmanında devlet tek sağlayıcı olmaktan çıkarken, kaynak ihtiyacını karşılamak amacıyla özel birimlerin katkısı arttırılmıştır.

Son 30-40 yıllık tarihsel süreç içinde birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yükseköğretim finansmanı yeniden yapılandırılmış ve öğrenci harç ile kredi uygulaması sıklıkla tercih edilen politikalar konumuna gelmiştir. Özellikle günümüzde Avrupa Birliği kapsamında devlet kaynaklarına ek olarak, öğrenci harçlarına ve kredilerine yaygın bir şekilde başvurulmaktadır. Bazı üye ülkeler yeni finansman politikalarının öncüsü konumundadır. Örneğin; dünya çapında gelire bağlı kredi sistemini ilk uygulayan ülke İngiltere olup, başka ülkelerin de bu yeni uygulamayı benimsemesine zemin oluşturmuştur. Çalışma kapsamında Avrupa Birliği'ne üye olan çeşitli ülkelerde yükseköğretim finansman yapıları incelenmiş ve

¹ Doç.Dr., Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Bölümü, altundemir@sakarya.edu.tr

² Arş.Gör., Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye, ggungor@sakarya.edu.tr

karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Çalışmanın sınırlılıkları doğrultusunda birliğe üye olan 27 ülkeyi tek tek incelemek mümkün olmadığı için ekonomik gelişmişlik düzeyleri göz önünde bulundurularak belirlenen 12 üye ülkenin finansman yapısı üzerinde durulmuştur. Böylece bu ülkelerde güncel yükseköğretim finansman politikalarının irdelenmesine imkân sağlanmıştır.

1. Yükseköğretim Hizmetinin ve Finansmanının Kavramsal Çerçevesi

Ekonomik kalkınmanın giderek önemi artan lokomotif olarak düşünülen yükseköğretim (Altbach ve ark., 2009), eğitim hizmetinin son aşaması olup, bireylerin geleceğine yön veren safhasıdır. 2547 sayılı YÖK Kanunu'nun 3. maddesine göre yükseköğretim, milli eğitim sistemi dahilinde ortaöğretim dayalı ve en az dört yarıyılı kapsayan her aşamadaki eğitim-öğretim sistemi olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 4.11.1981). Yükseköğretim bireylerin kişisel gelişimine, genişleyen düşünsel ufuklarına, daha kaliteli yaşama sahip olabilmelerine izin veren bir enstrümandır. Bununla birlikte yükseköğretim, toplum mühendisliğinin bir parçası olup, insanın insan sermayesi olma dönüşümünde ekonomik büyüme ve üretim üzerinde önemli bir bileşendir (Tilak, 2004).

Yükseköğretim finansmanı, kurumların işlevlerini devam ettirebilmesi amacıyla ihtiyaç duyulan kaynakların elde edilebilmesi için oluşturulan yöntemlerin bütünüdür (Karakaş, 2009). Tarihsel süreçte, özellikle birçok ülkede yükseköğretim finansmanı hükümet ve vergi mükellefleri tarafından karşılanmıştır. Ancak artan mali kısıtlamalar, eğitimde yaşanan talep artışı, öğrenme kalitesindeki sorunlar gibi nedenlerden dolayı bu yöntem sürdürülemez hale gelmiş ve maliyet paylaşımı yaklaşımı daha çok tercih edilmeye başlanmıştır (Sam, 2011).

Günümüzde ise yükseköğretim maliyetlerine katılım farklı gruplar tarafından paylaşılmaktadır; ilgili gruplar hükümetler, vergi mükellefleri, öğrenciler ile aileleri ve hayırseverlerden oluşmaktadır (Johnstone, 2005a). Meydana gelen maliyet paylaşımının ardında ise hızla artan öğrenci sayısı veya birim maliyetleri, birçok ülkede üniversite çağı nüfus artışı, özellikle yükseköğretim seviyesinde meydana gelen kitlesel katılım ve yükseköğretime katılım oranlarının artışı, hızla artan hükümet harcamaları ile duraksayan vergi gelirleri ve bunlara ek olarak artan bilgi ekonomisi, artan küreselleşme, adem-i merkeziyetçilik, deregülasyon ve yönetim devri de diğer önemli etkenler arasında yer almaktadır (Johnstone ve Marcucci, 2007).

3. Avrupa Birliği Ülkelerinde Yükseköğretim Finansmanı

İkinci Dünya Savaşı sonrası, 1970'lerin başlarında Avrupa'da üniversiteler yeni bir alana girerek bir takım değişimler yaşanmış ve böylece kitle yükseköğretime geçilmiştir (Zgaga, 2005). Özellikle 1970 sonrası liberal eğitimi desteklemek amacıyla epistemolojik (bilgi kuramı ile ilgili) araştırma ile müfredat gerekçesi uygulanmaya başlanmış ve 1980'ler boyunca genel bir bireyci veya neo-liberal dönüş tartışmaları hızlanmıştır (Maurer and Gruber, 2011). 1980'ler sonrası Avrupa'da daha da artan piyasa odaklı ve daha az devlet kontrollü yeni üniversite formları oluşmuştur (Sporn, 2003), böylece genel yükseköğretim amaçlarını belirlemede devletin etkisi sınırlandırılmaya başlanmıştır (Zgaga, 2005).

Avrupa Üniversiteleri'nde devlet, yükseköğretim harcamalarının ana finansmanını sağlamada önemli bir konumdadır. Ancak ülkelerin çoğunda 1980'den itibaren yapılan reformlar, üniversitelerin doğrudan devlet yönetiminin dönüşümü üzerine odaklanmış (European Commission, 2000) ve 1980 sonrası değişen ekonomi anlayışı sonucu yükseköğretim finansmanı bu duruma göre şekillenmiştir.

Birlik kapsamında yükseköğretim finansman yapısı ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir. Bunun sonucu olarak da Avrupa Birliği bünyesinde standart bir yükseköğretim finansman yapısının varlığından bahsetmek mümkün değildir. Öyleki kimi ülkelerde öğrenci harç uygulaması söz konusu değil iken, kimi ülkelerde ise yükseköğretimin neredeyse büyük bir

çoğunluğu harçlarla ya da özel kesim katkı paylarıyla finanse edilmektedir. Buna göre Tablo 1’de AB ülkelerinde burs alan ve ya harç ödeyen öğrencilerin değişimi gösterilmektedir.

Tablo 1. Öğrenci Bursu Alan ve Harç Ödeyen Öğrencilerin Değişimi

	Öğrencilerin Çoğunluğunun Burs Aldığı Ülkeler	Öğrencilerin Azınlığının Burs Aldığı Ülkeler
Öğrencilerin Azınlığının Harç Ödediği Ülkeler	Danimarka, Malta, Finlandiya, İsveç, Birleşik Krallık (İskoçya Bölgesi), Norveç, Lihtenştayn	Almanya, Yunanistan, Litvanya, Macaristan, Avusturya,
Öğrencilerin Çoğunluğunun Harç Ödediği Ülkeler	Kıbrıs, Birleşik Krallık (İngiltere, Walles, Kuzey İrlanda), Hollanda, Slovakya	Letonya, Polonya, Romanya, Slovenya, İzlanda, Türkiye, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, İrlanda, Fransa, İtalya, İspanya,

Kaynak: (European Commission, 2011)

Yükseköğretim finansmanı açısından açık durum olan şudur ki Norveç, İsveç gibi sosyal demokratik sistemlerin olduğu ülkelerde yükseköğretim finansmanı sadece ya da en azından neredeyse birçoğu devlet tarafından finanse edilirken, Birleşik Krallık, İrlanda gibi liberal refah devletlerinde ise yükseköğretim finansmanında çok yüksek düzeyde özel fonları kullanmaktadır. Almanya ve Avusturya gibi kurumsal devletçi ülkeler iki uç arasında bir yerde yer almaktadır (Maurer and Gruber, 2011).

Tablo 2’de ise Avrupa Birliği kapsamındaki ülkelerde bursların, ailelere yönelik desteklerin, öğrenci harçlarının ve kredilerin miktarları ile ilgili sayısal açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 2. Avrupa Birliği'ne Üye Olan Ülkelerde Burslarının, Desteklerinin, Harçların ve Kredileri Miktarları (Euro)

	2011 Yılı Öğrenci Bursları	2014 Yılı Öğrenci Bursları	2011 Yılı Aile Destekleri	2014 Yılı Aile Destekleri	2011 Yılı Öğrenci Kredileri	2014 Yılı Öğrenci Kredileri	2011 Yılı Öğrenci Harçları	2014 Yılı Öğrenci Harçları
Avusturya	54-7983	60-8952	152	158	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor
Belçika	339-3934	394-821	774	90	750-1250	Veri Yok	339-3934	835
Çek Cum.	903	590	25	470	Yok	Uygulanmıyor	33	21
Danimarka	510	9413	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor	3335	400	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor
Estonya	4741-9722	750-2200	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor	810-1218	1920	Veri Yok	50
Finlandiya	4964	72-11243	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor	Veri Yok	4000	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor
Fransa	1241-3555	5500	1125	165	15000	15000	147-198	189
Almanya	108-7272	120-9000	108-7272	184	184	Düşük	935	Yok
Macaristan	70	383	Uygulanmıyor	Yok	6048	156	1968-2457	6117
İrlanda	1252-20863	305-5915	Uygulanmıyor	Yok	Yok	Yok	275-532	6000
İtalya	1703-4518	1848-4905	Uygulanmıyor	Yok	Yok	Yok	561-1039	1195
Letonya	147	818-5333	147	Yok	Yok	2040	9870-14868	5333
Litvanya	23-366	70-3614	Yok	28	1882	8520	8845-10526	6227
Yunanistan	5726	3625-12000	1000	Yok	Veri Yok	Yok	6362	1467
Hollanda	7882-9914	3000	Uygulanmıyor	Yok	2601	6500	1484	1906
Polonya	960-5265	994-3346	Veri Yok	Veri Yok	1390	1390	69	41
Portekiz	Veri Yok	1066-5677	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	631-1066
Slovakya	737-4620	120-3300	189	210	2655	3000	148	1960-2940
Slovenya	2539-3249	1200-4320	1215	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor	8903-11339	8133-15659
İsveç	2941	1539-3099	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor	1224	7095	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor
İspanya	572-1989	244-656	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor	1200	Uygulanmıyor	265-7137	3952
İngiltere	3785-7393	4281	Uygulanmıyor	Uygulanmıyor	10187	10108	59-15597	11377

Kaynak: (European Commission, 2014 ve European Commission, 2011)

Tablo 2 göre birçok ülkede öğrenci burslarının miktarı çok fazla yüksek olmasa bile Norveç, İsveç, Finlandiya, Hollanda ve Danimarka'da burslar yüksek düzeyde tutulmaktadır. Ailelere yönelik desteklerinin ise incelenen çoğu ülkede tercih edilen bir politika olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte öğrenci kredileri ele alındığında birçok ülkenin öğrenci kredi sistemi uygulamasına yer verdiği görülmektedir. Öğrenci harçları açısından durum kredilerden pek de farksız değildir. Çünkü tabloda yer alan birkaç ülke hariç hemen hemen her ülkede harç uygulaması mevcuttur.

3.1. Avusturya'da Yükseköğretim Finansmanı

Avusturya'da yükseköğretim sektörü, devlet ve özel üniversitelerini, güzel sanatlar üniversitelerini, Fachhochschulen[‡] kurumlarını ve diğer yükseköğretim enstitülerini kapsamakta olup, bunların çoğu hükümet tarafından finanse edilmektedir (Johnstone, 2010a). 2002 yılında kabul edilen Avusturya Üniversite Kanunu ile yükseköğretim kurumlarının temel finansman sağlamasından sorumlu federal devlet olmuştur, ancak üniversiteler federal bütçelemenin mali kurallarından özgür hale gelmişlerdir (Pechar and others, 2005). 2002 yılında yasalaşan yeni kanun sonrası Avusturya'da yükseköğretim finansman sisteminin temel ilkeleri şöyledir; yükseköğretimde devlet bütçesi %90'dan fazladır ve kalan %10'luk pay ise öğrenci harçları, uluslararası kurumlar, sanayi, iş ve özel vakıflar tarafından sağlanmaktadır (Strehl ve ark., 2007).

Avusturya'da üniversiteler doğrudan genel fonlar ve dolaylı olarak da rekabetçi fonlar tarafından finanse edilmektedir. Üniversitelere ayrılan ödenekler performans anlaşmaları ve formül esaslı bütçeleme yöntemi ile belirlenmektedir. Tahsis edilecek ödeneğin %80'i performans anlaşmalarına, %20'si ise formül esaslı bütçelemeye dayanmaktadır ve her ikisi de üç yıllık olarak belirlenmektedir (Strehl ve ark., 2007). Öğrencilere yönelik doğrudan yardımlar yıllık 8952 Euro'ya kadar aylık ödemeler halinde yapılmaktadır. Bu miktar, ailedeki çocuk sayısına ve gelir düzeyine bağlı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca öğrenciler 24 yaşından küçük ise öğrenci başına aylık aile ödenekleri 152.70 Euro olup, vergi indirimi de öğrenci başına aylık 58.40 Euro'dur. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden gelen öğrenciler ve bunlarla aynı haklara sahip öğrenciler harç ödemezler. Sadece bu öğrenciler minimum eğitim süresini iki sömestre aşarsa dönem başı 363,36 Euro harç ödemektedirler (European Commission, 2014).

3.2. Belçika'da Yükseköğretim Finansmanı

Belçika'da yükseköğretim eğitimi Almanca konuşan topluluk, Fransızca konuşan topluluk ve Flamanca konuşan topluluk bazında üç farklı gruba ve yasal düzenlemeye ayrılmaktadır. (European Commission, 2013b). Bu üç topluluk içerisinde uygulanan yükseköğretim finans yapısı da farklılık arz etmektedir. Almanca konuşan toplulukta öğrenci harçları ve hükümet öğrenci destekleri şöyledir: (i) Tüm öğrenciler kayıt ücreti ödemekle yükümlüdür, (ii) Öğrenci harçlarının miktarı öğrencilerin gelirin göre değişmektedir, (iii) Öğrenci bursları ihtiyaç temellidir ve bu burslar da yükseköğretimde okuyan öğrenciler için ulusal sosyal güvenlik sistemi aracılığıyla sağlanmaktadır, (iv) Öğrencilere yönelik öğrenim kredileri uygulanır ve kredi miktarı birinci öğretim için 750 Euro, ikinci öğretim için 1250 Euro civarında olup, ödenecek faiz oranı %0 ile %3 arasında yer almaktadır. Ayrıca krediler mezun olunduktan en az üç yıl sonra geri ödenmektedir ve (v) Öğrencilerin aileleri de yükseköğretime kayıtlı

[‡] Uygulamalı Bilimler Üniversitesidir ve Almanya'da ve Avusturya'da bulunan bir eğitim kurumu çeşididir.

öğrenci sayısına göre vergi muafiyeti elde etmektedir. Bununla birlikte aileler 25 yaş altındaki yükseköğretim öğrenci sayısına göre aile ödenekleri elde edebilmektedirler (European Commission, 2011).

Flamanca konuşan toplulukta 2008 yılında yeni bir yükseköğretim finansman modeli uygulanmaya başlanmış ve bu model hem üniversiteleri, hem kolejleri hem de diğer tüm profesyonel ve akademik dereceleri kapsamaktadır. Özel öğrenci gruplarının yüksek katılım düzeyini sağlamak amacıyla hem performans anlaşmaları hem de öğrenme ve araştırma için formül esaslı program yardımı uygulanmaktadır (Huys ve ark., 2009). Flamanca konuşan topluluk içinde üniversitelerinin maliyetlerinin %801'i devlet fonları tarafından sağlanmakta ve kamu finansmanı iki tür fonlama türünü içermektedir. Birinci tür, üniversitelerin kamu işlem hibeleri olup, ikincisi ulusal araştırma konseyi tarafından geniş bir rekabet temeline dayalı olarak verilen kamu fonlarından oluşmaktadır (Wit, 2006).

Flamanca konuşan topluluk içerisinde yükseköğretim harç ve öğrenci destekleri şöyledir: (i) Sabit bir kayıt ücreti olup, öğrenciler takip edilen AKTS kredilerinin sayısına göre esnek bir harç ödemek zorundadır, (ii) Harçların miktarı, kayıtlı olunan bölüme ve öğrencinin gelirine göre değişmektedir, (iii) Öğrenci destekleri ihtiyaç temelli ve means-tested[§] olabilmektedir. Geçmiş akademik yıldaki başarıya veya öğrencinin ailenin gelirine göre de destek türü belirlenmektedir ve (iv) Öğrenci aileleri yükseköğretime kayıtlı öğrenci sayısına bağlı vergi destekleri sağlarken, 25 yaş altındaki öğrenci sayısına bağlı olarak aile ödenekleri söz konusudur (European Commission, 2011).

Fransızca konuşan topluluk kapsamında yükseköğretim öğrenci harçları ve öğrenci destekleri şöyledir: (i) Ödenecek harç miktarı öğrencinin mali durumuna bağlıdır, (ii) Kamu bursları 35 yaşın altındaki düşük gelirli öğrenciler için mevcuttur, (iii) Krediler en az üç çocuğu olan aileler için mevcuttur ve faiz oranı çok düşüktür (%0,02), (iv) Öğrenci aileleri yükseköğretime kayıtlı öğrenci sayısına bağlı olarak vergi yararları sağlamaktadır, ve (v) Aile yardımları, çocuk sayısına bağlıdır ve geliri belli bir düzeyin altında olan 25 yaşın altındaki çocuğa sahip ailelere bu yardımlar sağlanmaktadır (European Commission, 2011). Fransızca konuşan toplulukta birinci ve ikinci öğretim öğrencileri ödenecek harç miktarı 2014/2015 eğitim öğretim yılı için 0 Euro ile 835 Euro arasındadır. İhtiyaç temelli hibeler ise 394 Euro ile 4821 Euro arasında değişmektedir (European Commission, 2014).

3.3. Danimarka' da Yükseköğretim Finansmanı

Danimarka'da yükseköğretim kurumları Danimarka Eğitim Bakanlığı'ndan finansman almaktadır ve ülkede yükseköğretim kurumları taksimetre adı verilen bir sistem aracılığıyla finansman elde ederler. Taksimetre sistemi, sınavlarını geçen öğrencilerin doğrudan sayısına bağlı fonlamayı ifade etmektedir. Öğrenme bileşeni, bir sınavı geçen her öğrenci için üniversiteye ödenen para miktarının olduğu birim maliyet ilkesine dayanır ve sistemde her sınavın bir ağırlığı vardır. Beş yıllık bir programın bütün sınavlarının ağırlıkları beş puana kadar ilave yapmaktadır (Scmidt ve ark., 2006). Taksimetre oranı, eğitim düzeyine ve çalışma alanına göre değişmektedir. Ayrıca öğrencilerin medikal bakım ya da öğrenci birliklerine finansal katkı yapma zorunluluğu yoktur, ancak öğrencilerin kendi ders materyallerini temin etme zorunluluğu bulunmaktadır (Eurydice, 2010a).

Ülkede araştırma ve öğrenme finansmanı ayrı olup, devlet ana finansman kaynağıdır. Öğrenme finansmanı daha önce de belirtildiği gibi taksimetre sistemi aracılığıyla sağlanırken,

[§] Sadece belli bir gelir seviyesinin altında kalan ailelere ya da bireylere uygulanan destekleme yöntemidir (businessdictionary.com).

araştırma finansmanı hibe sistemi aracılığıyla sağlanmaktadır (Strehl ve ark., 2007). Bununla birlikte Danimarka'da öğrenci harçları ve öğrenci destekleri ise şöyle uygulanmaktadır: (i) Ulusal ve AB tam zamanlı öğrenciler için harç uygulaması yoktur, (ii) Kısmi zamanlı kurslara devam eden bütün öğrenciler, yükseköğretim kurumları tarafından belirlenen harç ödemekle yükümlüdür, (iii) Ayrıca uluslararası öğrenciler yükseköğretim kurumları tarafından belirlenen harçları öderler, (iv) Bütün öğrenciler için öğrenci hibeleri mevcuttur ve ayrıca ebeveyn olan öğrenciler için de ekstra destekler mevcuttur, (v) Her öğrenci için yıllık % 4 faizli öğrenci kredisi uygulaması vardır ve öğrenciler mezun olduktan mezun olduktan sonraki birinci yıl sonundan itibaren ödeme yapmaya başlamak zorundadır. Krediler 15 yıl içinde tamamen ödenmek zorundadır ve (vi) Ülkede öğrenci aileleri için vergi indirimleri ya da aile ödenekleri de söz konusu değildir (European Commission, 2011:71). Öğrencilere yönelik ihtiyaç temelli hibe miktarı yıllık 2014/2015 eğitim öğretim yılı için 9274 Euro'dur (European Commission, 2014:14).

3.4. Finlandiya' da Yükseköğretim Finansmanı

Finlandiya'da 1997 yılında Yeni Üniversite Kanunu kabul edilmiş ve böylece yükseköğretim finansmanında performans anlaşmalarının temelleri ilk defa atılmıştır. Performans anlaşması kapsamında araştırma ve öğrenme bileşenleri ayrı ayrı tanımlanmıştır. Toplam üniversite bütçesinin %44'üne kadar öğrenmeye ayrılırken, araştırmaya ayrılan pay %30 kadardır. Geri kalan %19 pay ise toplumsal hedefleri başarma vb. çeşitli amaçları gerçekleştirmek için ayrılmıştır (Ecker ve ark., 2011).

Finlandiya'da öğrenci harç uygulaması yoktur ve Avrupa Birliği ülkeleri öğrencileri ile yerel öğrenciler için yükseköğretim hizmeti ücretsizdir (Marcucci and Usher, 2012). Sadece lisans öğrencileri, öğrenci birliğine yıllık küçük miktarda bir üyelik aidatı öderler ve bunun karşılığında ise gıda, barınma, sağlık ve diğer sosyal yararlar gibi fiyat indirimi elde etmektedirler. Birlik aidatları üniversiteden üniversiteye değişmekle beraber, bu miktar cüzi bir bedeldir. Ayrıca öğrenciler gerekli materyalleri temin etmede kendileri sorumludur (Eurydice, 2010b).

Öğrenci hibeleri kayıtlı olunan bölümün normal öğrenim süresi için mevcuttur ve yaş ile öğrencinin ailesiyle yaşayıp yaşamadığına bağlıdır. Öğrenci hibeleri için uygun görülen öğrencilerin ve 18-19 yaşına gelmiş ve ailesiyle birlikte yaşamayan öğrencilerin öğrenci kredisi elde etme imkanı vardır. Ülkede ailelere yönelik herhangi bir vergi indirimi ya da aile desteği ise söz konusu değildir (European Commission, 2011). Ülkede ihtiyaç temelli hibelerin miktarı yıllık 72 Euro ile 11243 Euro arasında değişmektedir. Ancak yaygın miktar 2326 Euro'dur (European Commission, 2014).

3.5. Almanya' da Yükseköğretim Finansmanı

Almanya Anayasası'na göre Almanya'da yükseköğretim sisteminden prensipte Länder (bireysel eyaletler) sorumludurlar. Üniversitelerin yıllık bütçeleri Länder' in kendi parlamentoları tarafından ayarlanan Länder bütçelerinin birer parçasıdır. Almanya'da üniversitelerin finansmanının büyük çoğunluğu kamu kaynakları ile finanse edilmektedir (Hartwig, 2006). Önceleri ilgili kalem esaslı bütçeleme sistemi uygulanırken, sonraları geleneksel ilgili kalem bütçe, performans esaslı bütçelemenin uygulanması ile yeniden tasarlanmıştır. Böylece üniversiteler, tahsil edilen miktarın tamamını alabilmek için kesin spesifik araştırma ve öğrenme amaçlarını takip etmek zorunda kalmışlardır (Capano, 2011). Almanya'da üniversiteler genellikle eyaletler tarafından finanse edilmektedir. Bütün

akademik kurumlar Yükseköğretim Çerçevesi Yasası ve Länder' in kendi düzenlemeleri ve kanunları çatısı altında toplanmaktadır (Johnstone, 2010b).

Öğrencilere harç zorunluluğu Länder tarafından belirlenmektedir. Aynı zamanda öğrencilere yönelik kredi uygulaması da söz konusudur ve gelirle ilişkili olan geri ödemelere mezuniyet sonrası başlanmaktadır (Eurydice, 2010c). 2014/2015 eğitim öğretim kış dönemi için öğrenciler harç ödemekle yükümlü değildir. Ancak altı eyalette normal öğretim süresini aşan öğrenciler harç ödemekle yükümlüdür. Ayrıca AB kapsamı dışından gelen öğrenciler harç ödemesi yapmamaktadır (European Commission, 2014). Almanya'da 1 Ekim 1971 yılından itibaren öğrencilerin Federal Eğitim Yardım Yasası adı altında (BAföG) devletten kredi ve hibe alabilme imkânı olmaktadır. BAföG' ün amacı eğitim almak amacıyla yeterli gelire sahip olmayan öğrencilere eğitim yardımı sağlamaktır (BMBF, 2014). Öğrencinin yardıma uygunluğu ve yardımın miktarı, öğrencinin geliri, ailesinin durumu, ev durumu ve engel durumuna bağlıdır (European Commission, 2011).

35 yaşın altındaki öğrenciler kamu desteğine uygundur (European Commission, 2011) ve 2014/2015 eğitim öğretim yılı için ihtiyaç temelli hibeler 120 Euro ile 8040 Euro arasında değişirken, merit-based hibeler ise 1800 Euro ile 9000 Euro arasında değişmektedir (European Commission, 2014). Öğrenci kredileri ise öğrenci harçlarını ve yaşam maliyetlerini kapsayacak şekilde ödenmektedir. Ayrıca öğrenci ailelerine yönelik destekler de mevcuttur ve ailelere yönelik vergi indirimi de söz konusudur (European Commission, 2011). BAföG tarafından öğrencilere ödenen krediler mezun olduktan beş yıl sonra ödenmeye başlanmakta ve 20 yıllık süre içinde tamamlanmaktadır. Ayrıca ödenecek faiz oranı ise sıfırdır. Bununla birlikte öğrencilere yönelik çeşitli aflar ve ertelemeler de söz konusu olup, ödemeler aylık ya da üç aylık şeklinde uygulanmaktadır (Johnstone and Marcucci, 2007).

3.6. Fransa' da Yükseköğretim Finansmanı

Fransa' da yükseköğretim finansmanında ana eğilim sözleşme düzenlenmesidir. Bunun anlamı ise devlet ve üniversiteler arasında oluşturulan dört yıllık sözleşmelerin imzalanmasıdır (Nagy ve ark., 2014). Üniversiteler ve hükümet arasındaki sözleşme konsepti 1984 Yükseköğretim Yasası'na dayanmaktadır (European Commission, 2010). Performans temelli bütçelemenin toplam bütçe içindeki payı ise sadece %20 kadardır (Nagy ve ark., 2014). Öyleki Fransa'da kamu yükseköğretim kurumlarının birçoğu bütçelerini belirlerken girdi esaslı finansman sistemi uygulamakta ve kayıtlı öğrenci sayısı ödenecek tahsilatların belirlenmesinde %60'lık bir paya sahip olmaktadır. Araştırmacıların ve profesörlerin yayınları da bütçe belirlenirken %20'lik bir etkisi vardır (Karataş, 2009).

Fransa'da öğrenci harçlarının miktarı merkezi olarak hükümet tarafından belirlenmektedir. Harçlar sadece yönetim maliyetlerini kapsayacak şekilde düzenlenmiş olup, 20 yaşını dolduran öğrenciler sosyal güvenlik ve sağlık harcamaları için kendileri ödeme yapmak zorundadır (Marcucci and Usher, 2012). Öğrencilerin ödedikleri harç miktarı 2014/2015 eğitim öğretim yılı için 189 Euro'dur (European Commission, 2014). Avrupa Yükseköğretim Programı Organizasyonu kapsamında öğrenci yönlendirmeyi kolaylaştırmak amacıyla ülkede öğrenci harçları yeniden ele alınmış ve standartlaştırılmıştır. Böylece her çalışma bölümü için tek bir harç miktarı belirlenmiştir. Ancak mühendislik ve para medikal programları kendi kayıt harç tutarlarını belirlemektedir (Eurydice, 2010d).

Fransız yükseköğretim öğrencilerinin yarısından daha fazlası means-tested öğrenci hibi elde etmektedir. Öğrencinin bu hibe türüne uygunluğu belirlenirken öğrencinin ailesinin ve kendisinin gelir düzeyi, ailedeki çocuk sayısı, öğrencinin kayıtlı olduğu program düzeyi,

yükseköğretim kurumunun konumu vb. unsurlar dikkate alınmaktadır. Ayrıca öğrencilerin 26 yaşından küçük olması ve tam zamanlı kayıtlı olması da önemli birer unsurdur (Johnstone, 2010c). Bununla birlikte ülkede öğrencilere yönelik yapılan yardımlar gıda, barınma ve diğer finansal yardımlar olarak birkaç türe ayrılmıştır (Eurydice, 2010d). Ülkede ailelere yönelik bazı vergi indirimleri söz konusudur. İndirilecek vergi miktarı ailenin vergilendirilen gelir miktarıyla orantılı olup, ailenin 25 yaşından daha küçük yaşta yükseköğretim öğrencisi çocuğa sahip olup olmadığı bu noktada etkili olmaktadır. Ailelere yönelik diğer bir destek ise aile yardımlarıdır ve 20 yaşından küçük yükseköğretime kayıtlı iki çocuğu olan ailelere bu yardımlar sağlanmaktadır (European Commission, 2011).

Fransa’da öğrencilere yönelik hükümet garantili krediler mevcuttur. Krediler ticari bankalar tarafından sağlanmakta ve kredilerin %70’lik kısmı hükümet garantisi altındadır (Marcucci and Usher, 2012). 28 yaşından küçük tüm yükseköğretim öğrencilerine herhangi bir aile garantisi ya da teminatı olmadan da kredi verilebilmektedir (Johnstone, 2010c).

3.7. İngiltere’ de Yükseköğretim Finansmanı

İngiltere’de yükseköğretim hizmeti üniversiteler ve kolejler aracılığıyla sunulmaktadır. Ülkede 1992 Yükseköğretim Eğitim Yasası’nın kabulü ile önceleri politeknik olarak bilinen eğitim kurumları üniversitelere dönüşmüştür (HEFCE, 2014). İngiltere arazi öğretim ücretini uygulayan ve geleneksel Avrupa bedava yükseköğretim geleneğini kıran ilk ülkedir (Johnstone and Marcucci, 2007). Ayrıca İngiltere öğrenci sayısına bağlı öğrenme için finans sistemini kullanan ilk Avrupa ülkesidir ve 1980’lerde formül esaslı sistemi uygulamıştır. İngiltere Yükseköğretim Finansman Konseyi (HEFCE-Higher Education Funding Council for England) bütün üniversiteler için en geniş finansman sağlayan kurumdur (Ecker and others, 2011).

İngiltere üniversiteleri finansmanının %40’ı kadarını bu kurumdan blok fon şeklinde elde etmektedir. Fonların üçte ikisi kadarı öğrenme amacıyla tahsil edilirken, %20’si kadarı da araştırma için tahsil edilmektedir. Öğrenme fonları kurumsal olarak düzeltilmiş formül esaslıdır ve özel finansal genelgeye bağlıdır. Araştırma fonları ise Araştırma Değerlendirme Uygulama aracılığıyla tahsil edilmektedir (Capano, 2011). İngiltere’deki kolejler HEFCE’ den temin edilen öğrencilerin seçtikleri yükseköğretim kurumlarına devam edebilmek amacıyla ödedikleri geri ödenebilir öğrenci kredilerine aracılığıyla finanse edilmektedir. 2011 yılında HEFCE tarafından yayınlanan “*The White Paper*” isimli raporda yükseköğretim finansmanı ile ilgili bazı önemli kararlar alınmıştır. Buna göre hükümet HEFCE’ ye çekirdek hibe sağlamaya devam edecek ve 2014-2015 eğitim-öğretim dönemi sonuna kadar HEFCE araştırma, öğrenme ve sermaye hibe fonlamaya yönelik üç milyon poundluk destek olmasında sorumlu olacaktır (HEFCE, 2011).

İngiltere’ de yükseköğretim harç ve öğrenci yardımları şöyledir: (i) Tam zamanlı birinci öğretim öğrencileri için harçlar, hükümet tarafından sınırları daha önceden belirlenmiş miktarlar kapsamında yükseköğretim kurumları tarafından belirlenmektedir, (ii) Tüm öğrenciler mezun olduktan sonra ödenmek üzere öğrenci kredisi almaya uygundur ve ödemeler yıllık geliri belli bir eşik değerinde olan öğrenciler için yıllık gelirin %9’u oranında olmaktadır, (iii) İkinci öğretim öğrencileri ve kısmi zamanlı öğrenciler ile uluslararası öğrenciler kayıtlı olunan yükseköğretim kurumunun belirlediği miktarda harç ödemekle yükümlüdür, (iv) Öğrencilerden alınan harçların bir kısmı da düşük gelirli öğrencilere burs olarak verilmektedir, (v) Öğrencilere verilen destekler, öğrencinin ailesinin geliri dikkate alınarak belirlenmektedir, (vi) Kısmi zamanlı birinci öğretim öğrencileri için ayrı düzenleme vardır ve bunlar ihtiyaç temelli hibeleri kapsarken, harçlar için kredileri

kapsamamaktadır, ve (vii) İkinci öğretim öğrencileri için ihtiyaç temelli hibelerin evrensel bir sistemi yoktur, öğrencilerin çoğu kendi kendine finansman sağlamaktadır, (viii) Aileler için vergi indirimleri ve aile ödemeleri ise öğrenci destek sisteminde bir rol oynamamaktadır (European Commission, 2011). 2014/2015 eğitim öğretim yılı için İngiltere’de birinci öğretim öğrencileri 10742 Euro ile 11377 Euro arasında değişen harçları öderken, ikinci öğretim öğrencileri de 5051 Euro harç ücreti ödemektedir. 2014/2015 eğitim öğretim dönemi için İngiltere’ de alınan ihtiyaç temelli destek miktarı 4281 Euro kadardır (European Commission, 2014).

İngiliz üniversitelerinde 1998 yılından sonra gelire bağlı kredi sistemi getirilmiş ve öğrenciler mezun olduktan sonra eşik gelir seviyesinin (en son belirlenen eşik değer 15000 pound) üzerinde olan öğrenciler yıllık gelirlerinin %9’u oranında geri ödeme yapmakla yükümlü tutulmuşlardır (Greenaway and Haynes, 2003). Krediler geri ödenirken ödenecek faiz oranı %0’dır. Öğrenciler ayrıca kısmi (%25 kadar) means-tested bakım kredileri için de başvuruda bulunabilirler (Johnstone and Marcucci, 2007). Gelire bağlı krediler iki çeşittir. Birinci türünde sadece harç ödemelerini kapsarken, ikinci türünde ise yaşam maliyetlerini kapsamaktadır (Eurydice, 2010e). 25 yıl boyunca ödenmeyen borçlar da affedilmektedir (Johnstone, 2005b).

3.8. Hollanda’ da Yükseköğretim Finansmanı

Günümüzde Hollanda’da kamu yükseköğretim fonları blok fon esasında tahsis edilmektedir ve finansmanın %60’ı öğrenme amaçlı ayrılırken, geriye kalan finansmanın %40’ı ise araştırma amaçlı ayrılmaktadır (De Weert and Boezerooy, 2007). Blok olarak verilen fonların kullanımı yükseköğretim kurumunun bünyesinde olup, Eğitim, Bilim ve Kültür Bakanlığı sadece verilecek tahsilatı öğrenci sayısına sınırlar ve üniversitelerin alacakları öğrenci sayısını belirlemede etkindir. Ayrıca blok tahsilatlar belirlenirken performans ve kalite ölçütleri önemli rol oynarken, kullanılmayan tahsilatlar sonraki yıllara aktarılabilir (Karataş, 2009).

Hollanda’da Eğitim, Bilim ve Kültür Bakanlığı 30 yaşın altındaki Hollandalı ya da Avrupa Birliği’ den gelen tam zamanlı öğrenciler için maksimum öğrenci harç seviyesi ayarlamaktadır. Ayrıca yükseköğretim kurumları da özel İngilizce konuşma programlarına kayıtlı öğrenciler, lisansüstü öğrenciler, AB vatandaşı olmayan öğrenciler ve 30 yaşın üzerindeki öğrenciler için harçları belirleyebilmektedir (Johnstone, 2010d). 30 yaşın altındaki öğrencilerin ödedikleri harç miktarı yasa ve yıllık enflasyon oranı ile sabitlenmiştir. 30 yaşın üzerindeki öğrenciler ise bu yasa tarafından kapsanamamaktadır. Ayrıca ülkede öğrenci kredileri maliyetleri karşılamak amacıyla uygulanmaktadır (Marcucci and Usher, 2012). Ülkede birinci ve ikinci öğretim öğrencilerine yönelik harç miktarı 2014/2015 eğitim öğretim yılı için 1906 Euro’ dur (European Commission, 2014).

Öğrencilere yönelik sağlanan hibeler devlet tarafından karşılanırken, tüm tam zamanlı öğrenciler hibe almaya uygundur. Ödenecek hibe miktarı öğrencinin gelire ve ailesiyle yaşayıp yaşamadığına bağlı olarak değişebilmektedir. Herhangi bir öğrenci desteği almayan öğrenci aileleri çocuk bakımı için vergi indirimi almaya uygun olabilmektedir. Son olarak ülkede aile ödenekleri söz konusu değildir (European Commission, 2011). Ödenen hibe miktarı hem ihtiyaç temelli hem de başarıya yöneliktir ve 1203 Euro ile 6472 Euro arasında değişmektedir (European Commission, 2014).

3.9. İsveç'te Yükseköğretim Finansmanı

İsveç'te yükseköğretim finansmanı üç yıllık anlaşmalar şeklinde belirlenmektedir, ancak üniversiteler devletten yıllık ödenek şeklinde finansman elde etmektedirler. Lisans seviyesinde ve yüksek lisans seviyesindeki eğitim için finansman tam zamanlı öğrenci sayısına ve yıllık performansa eşdeğerdir (Ecker ve ark., 2011).

İsveç'te yükseköğretim kapsamında İsveçli ve AB vatandaşları için öğrenci harç uygulaması bulunmamaktadır (European Commission, 2011). Ancak diğer öğrenciler için önemli düzeyde harç uygulaması söz konusudur. Ülkede öğrenci destek politikaları oldukça cömerttir ve bütün öğrenciler hem kredi hem de hibe almaya uygundur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu da devletten destek almaktadır. Aslında bu yardım politikasının ana amacı, öğrencilerin aileden bağımsızlığını teşvik etmektir (Marcucci and Usher, 2012). İsveç hibeleri ve kredileri her yıl dokuz aylık süreçte evrensel olarak mevcuttur. Dört çocuğa sahip olan ya da yurtdışında çalıştığı zaman harç ödeyen öğrenciler ekstra hibe alabilmektedir. Ülkede aileler için herhangi bir vergi indirimi ya da aile ödeneği söz konusu değildir (European Commission, 2011).

Ülkede öğrenci destekleri geri ödenmeyen hibelerden ve geri ödenen kredilerden oluşmaktadır. Geri ödenmeyen hibeler toplam miktarın %30'unu oluşturmaktadır ve kredi kısmı gibi enflasyon endekslidir. Geri ödenen kredilerin ödeme süresi maksimum 25 yıldır ve 60 yaşına kadar ödeme yapılmaktadır. 2001 yılından itibaren ise tüm borç alan mezunlar gelirlerinin en az % 5'i kadarını ödemek zorundadır. Devlet yıllık faiz oranını devlet borç verme oranı eksi %30 sübvansiyon olarak sabitler. Geri ödemeler ödenecek vergiden düşürülmemektedir (Usher, 2005).

3.10. İspanya' da Yükseköğretim Finansmanı

İspanya' da her özerk bölgede farklı bir yükseköğretim finansman sistemi mevcuttur. Kamu fonlarının çoğu girdi temelli olsa da bir kısım kamu fonu da performans esaslıdır. Bazı bölgelerde performans finansman bölgedeki tüm üniversiteler için benzer göstergelere sahiptir. Diğer bölgelerde ise özel çok yıllık amaçları gerçekleştirmek için her üniversite bölge hükümeti ile özel anlaşma yapmaktadır. Bu şekilde üniversiteler belirlenen amaçlar gerçekleştiğinde ekstra finansman desteği alabilmektedir (European Commission 2010).

Genel hatlarıyla İspanya kamu üniversitelerinin gelir kaynağı dört ana gruba ayrılmaktadır. Bu yardımlar, bölgesel hükümet destekleri, öğrenci harçları, araştırma aktivitelerinden ve diğer hizmetlerden sağlanan gelirler ve öğrenci yardımlarından meydana gelmektedir (Detmer and Ruiz, 2008). İspanya'da öğrenci harçları belirlenirken özerk bölgeler karar verme yetkisine sahiptir ve harç artırımını bölgeler arası değişmektedir (Marcucci and Usher, 2012). Ancak öğrencilerin ödeyecekler harç miktarı öğrencilerin aldıkları AKTS sayısına hesaplanmaktadır. Bazı yeni yüksek lisans programları, programın gerçek maliyetinin %30' u kadar ek harç elde etmektedir. Ayrıca bazı durumlarda harç muafiyeti de söz konusudur. Bu durumda ailelerin gelirleri önemli bir kriterdir, fakat akademik performans da dikkate alınmaktadır (European Commission, 2011/2014/2015 eğitim öğretim dönemi için ödenen harç miktarı birinci öğretim öğrencileri için 713 Euro ile 2011Euro arasında değişirken, ikinci öğretim öğrencileri için 1060 Euro ile 3952 Euro arasında değişmektedir (European Commission, 2014).

Ülkede öğrenci burslarının ve finansal yardımlar genel finansal yardımlar ve özel finansal yardımlar olarak iki çeşidi mevcuttur. Genel finansal yardımlar genellikle ailesinden uzakta yaşayan, maaş yetersizliği çeken, eğitim materyal ihtiyacı olan öğrencilere yöneliktir. Özel finansal yardımlar ise genellikle akademik performansı göz önünde bulundurarak

verilmektedir (Eurydice, 2010f). İhtiyaca yönelik öğrenci destekleri 244 Euro ile 6056 Euro arasında değişmektedir (European Commission, 2014). Ayrıca öğrenci hibeleri ulusal ve bölgesel düzeyde mevcuttur. İspanya’da öğrenci kredileri ikinci öğretim öğrencileri için mevcuttur ve geri ödemeler mezun olunduktan üç yıl sonra başlamaktadır. Ülkede kredi alan öğrenci sayısı çok düşüktür. Ailelere herhangi bir vergi indirimi ve aile ödenekleri verilmemektedir (European Commission, 2011).

3.11. Polonya’ da Yükseköğretim Finansmanı

Polonya’ da 2005 yılında kabul edilen Yükseköğretim Yasası ile devletin üniversitelere yönelik bütçeleme sürecini tanımlanarak öğrenci finansal yardımları için detaylı düzenlemeleri yapılmıştır (Johnstone, 2010e). Ülkede yükseköğretim finansmanı çoğunlukla devlet bütçesinden yapılmaktadır ve gerek görüldüğü durumlarda bağışların da katkısı olabilmektedir. Araştırma finansmanı, rekabete dayalı olarak sağlanmaktadır. Araştırma finansmanı sağlanırken Bilimsel Araştırma Komitesi yetkili organ olup, bu komitenin bilim ve teknoloji alanındaki gider bütçelerini hükümete sunmak, kurumlar ve araştırma merkezlerine fon temin etmek ve bilim-teknoloji alanında uluslararası anlaşmaları imzalamak gibi sorumlulukları vardır (Karataş, 2009).

Polonya üniversitelerine yönelik yapılan bütçeleme desteği girdi kriterleri baz alınarak belirlenmektedir ve hedefler üniversite ile devlet tarafından tanımlanmaktadır (Dobbins and Knill, 2009). Polonya Cumhuriyeti Anayasası’nın 70. Maddesine göre kamu yükseköğretim hizmeti ücretsizdir, ancak bir sınıfı yeniden okuyan öğrenciler zayıf akademik performansları nedeniyle harç ücreti ödeyebilmektedir (Johnstone, 2010e). Ülkede öğrencilerin harç ödedikleri durumlar şöyledir: (i) akademik başarısızlık, (ii) herhangi bir yabancı dil programına devam etme, (iii) bir öğrenim programına dahil olmayan kurlara katılım ve (iv) kısmi zamanlı lisans ve doktora öğrencisi konumunda bulunmaktır (Eurydice, 2010g). Ödenecek öğrenci harçları da kamu yükseköğretim kurumları tarafından belirlenmektedir. Ancak harç ödemekle yükümlü öğrenciler, düşük ekonomik gelir, sağlık problemleri veya üstün başarı vb. gibi bazı durumlarda harçlardan muaf olabilmektedir (European Commission, 2011).

Hükümet öğrencilere yönelik destekler sağlarken, öğrencileri ihtiyaç sahipleri, akademik düzeyde başarılı olanlar ve sportif alanda ödül almış olanlar olarak üç gruba ayırmaktadır (Marcucci and Usher, 2012). Ülkede ihtiyaç temelli hibe miktarı 994 Euro kadarken, üstün başarılı öğrenci hibe miktarı 942 Euro ile 3346 Euro arasında değişmektedir (European Commission, 2014). Geri ödenmeyen destekler, bakım hibeleri, engelli öğrenciler için ödemeler, gıda yardımları, kalınacak yer yardımı, öğrenme ve sportif aktiviteler için destekler ve başarılı öğrencilere yönelik burslardan oluşmaktadır. Geri ödenebilen destekler ise 25 yaşın altında tüm programlara kayıtlı öğrencilere yönelik yapılan kredileri şeklindedir. Bu krediler ticari bankalar tarafından sağlanmaktadır (Eurydice, 2010g). Ödenen kredi miktarı yıllık, aylık geliri 2300 Zloty altında olanlar için 6000 Zloty’ dir. Düşük gelirli öğrenciler için devlet garantisi miktarı ailede kişi başı gelir aylık 600 Zloty olan öğrenciler için %100 ve aylık 1000 Zloty olan öğrenciler için %70’dir (European Commission, 2014). Ailelere yönelik vergi indirimleri uygulaması da söz konusudur. Son olarak düşük gelirli olan ve engelli öğrencisi olan aileler, aile ödenekleri alabilmektedir (European Commission, 2011).

3.12. İtalya’ da Yükseköğretim Finansmanı

İtalya’da 2009 yılında kabul edilen yasa ile performansa dayalı bütçeleme sistemi yükseköğretim kurumları için kabul edilmiş ve toplam kamu finansmanının %7’si kadarı

yükseköğretime tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır. İtalya hükümeti finansman tahsisi için gerçek performans modellerini uygulamaya başlamış, fakat halen böyle model uygulamasını pratikte yeterli düzeyde kullanamamışlardır (Capano, 2011).

İtalya'da harç ücretleri belirlenirken yetki, üniversite yönetim kurulunun elindedir. Ancak minimum miktar yasa tarafından öngörülmektedir (Eurydice, 2010h). Ülkede hem tam zamanlı hem de kısmi zamanlı öğrenciler harç ödemekle mükelleftir. Ancak kısmi zamanlı ve uzaktan öğrenciler için indirilmiş harçlar söz konusudur. Ayrıca engelli öğrencilere yönelik de indirimli harç uygulaması mevcuttur (European Commission, 2011). Ülkede ödenen 2014/2015 eğitim öğretim yılı için harç miktarı 192 Euro ile 1195 Euro arasında değişmektedir (European Commission, 2014).

Ülkede uygun öğrencilerin %8'i kadarı devletten hibe, yeme-gıda, bakım vb. yardım alabilmektedir (Marcucci and Usher, 2012). Bu kamu hibeleri hem ihtiyaç temelli hem de akademik başarı temellidir. Yardımların miktarı öğrencinin ailesiyle birlikte yaşayıp yaşamadığına bağlıdır ve bölgesel yetkililer tarafından tanımlanmaktadır. 2014/2015 eğitim öğretim yılı için ihtiyaç temelli hibeler 1848 Euro ile 4905 Euro arasında değişmektedir. Ayrıca aileler gerçek eğitim harcamaları esasında vergi indirimleri de sağlayabilmektedirler. Ülkede kredi ve aile yardımları söz konusu değildir (European Commission, 2014).

Sonuç ve Değerlendirme

Yükseköğretim alanında köklü değişimler meydana gelmektedir. Eğitimin kalitesi ve niteliğinde yaşanan süreçler, gerek akademik bağlamda gerekse finansman alanında olsun daha geniş bir perspektiften yükseköğretimin önemi vurgulanmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde yükseköğretim finansmanı alanında bir takım yeni eğilimler kabul edilerek, özel kesimin katkısının payı oldukça genişletilmiştir. Ekonomik birlikten siyasi birliği oluşturma çabasındaki Avrupa Birliği'ne üye olan tüm ülkelerde tek bir yükseköğretim finansman sistemi uygulamasından söz edemeyiz.

Günümüzde değin birlik ülkelerinin çoğunda devletin katkısı yüksek olmasına rağmen, hemen hemen her ülkede farklı düzeylerde de olsa öğrenci harçları ile kredileri tercih edilmektedir. Örneğin; Norveç, İsveç gibi ülkelerde öğrencilerin ve ailelerin katkısı düşük tutulsa bile, İngiltere, İrlanda gibi ülkelerde öğrencilere yönelik ciddi düzeylerde harç uygulaması söz konusudur. Yine devletin öğrencilere ve ailelere yapmış olduğu destek düzeyi ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Finlandiya, Danimarka, Malta gibi ülkelerde öğrencilerin çoğunluğu burs alırken, Fransa, İtalya, Almanya gibi ülkelerde öğrencilerin azınlığı ancak burs alabilmektedir. Bununla birlikte kimi ülkelerde yükseköğretimde öğrencisi olan ailelere yönelik vergi indirim ve muafiyeti söz konusudur. Ayrıca çoğu ülkede öğrencilere yönelik kredi destekleri var olup, öğrenciler ancak mezun olup gelir elde etmeye başladıktan sonra borçlarını düşük ya da sıfır faizle ödemeye başlamaktadır.

Aslına bakılırsa 1980 sonrası hakim olan neo-liberal politikalar, kendini Avrupa Birliği yükseköğretim alanında da göstermiş ve özellikle son yıllarda dünya genelinde etkisini kuvvetlice hissettiren ekonomik kriz sonrası devlet gelirlerinde yaşanan kesintiler ve kemer sıkma politikalarının da etkisiyle kamu kaynaklarının kullanımındaki azalma yükseköğretim finansmanı alanında yaygın bir eğilim olmuştur. Önümüzdeki dönemlerde birlik kapsamında tek bir yükseköğretim finansman politikalarının var olacağı henüz kesin olmamakla birlikte, kesin olan nokta şudur ki; ülkelerin bu alanda sergiledikleri tutum ve davranışlar başka ülkeleri de doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemekte ve ülkelerin benzer yaklaşımlar sergiledikleri görülmektedir.

Kaynaklar

- Altbach, G. P., Reisburg L., & Rumbley, L.E. (2009). Trends global higher education: Traking an academic revolution. UNESCO World Conference on Higher Education, France.
- BMBF (Bundesministerium für Bildung und Forschung). The federal training assistance act (BaföG), 16 Eylül 2014 tarihinde < <http://www.bmbf.de/en/18228.php> > adresinden erişildi.
- Capano, G. (2011). Government continues to do its job a comparative study of governance shifts in the higher education sector, *Public Administration*, 89 (4), 1622-1642.
- Detmer, A. & Ruiz Mora, J.G. (2008) *Public/Private funding of higher education: A social balance*. A. Schwarzenberger (Ed.), HIS Hochschul-Informationssystem GmbH, Germany.
- De Weert, E. & Boezerooy, P. (2007). *Higher education in the Netherlands*. Enschede: Centre for Higher Education Policy Studies, Universty of Twente.
- Dobbins, M. & Knill, C. (2009). Higher education policies in central and eastern Europe: Convergenve toward a common model?. *Governance*, 22 (3), 397-430.
- Ecker, B. K. H. Leither & C. Steindl (2011). Funding formulas for teaching in public universities: International experiences and lessons drawn from a science policy view. 21 Ağustos 2014 tarihinde < http://www.eua.be/Libraries/Funding_Forum/EUA_Ecker_article_web.sflb.ashx > adresinden erişildi.
- European Commission. (2000). *Two decades of reform in higher education in Europe: 1980 onwards*. The Eurydice European Unit, Brussels.
- European Commission. (2010). *Funding higher education: A view across Europe*. Lifelong Learning Project N° 142354-LLP-1-2008-1-BE-ERASMUS-ENW, 2010 ESMU.
- European Commission. (2011). *Modernisation of higher education Europe: Funding and the social dimension*, education. Audiovisual and Culture Executive Agency, Brussels.
- European Commission (2013b), *The structure of the European education systems 2013/14: Schematic diagrams*. 16 Eylül 2014 tarihinde < http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/education_structures_EN.pdf > adresinden erişildi.
- European Commission. (2014). *National student fee and support system*. 16 Eylül 2014 tarihinde < http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/fees_support.pdf > adresinden erişildi.
- European Commission (2011). *Modernisation of Higher Education Europe: Funding and the Social Dimension*, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, Brussels.
- Eurydice. (2010a). *Organisation of the education system in Denmark 2009/2010*. 01 Kasım 2014 tarihinde < <http://estudandoeducacao.files.wordpress.com/2011/05/dinamarca.pdf> > adresinden erişildi.
- Eurydice. (2010b), *Organisation of the education system in Finland 2009/2010*. 01 Kasım 2014 tarihinde < <http://www.catdem.org/cat/downloads2/organisation-of-the-education.pdf> > adresinden erişildi.
- Eurydice. (2010c). *Organisation of the education system in Germany 2009/2010*. 01 Kasım 2014 tarihinde < <http://www.eures.ee/public/documents/0/Hariduss%C3%BCstem%20Saksamaal%20inglise%20keeles.pdf> > adresinden erişildi.
- Eurydice. (2010d). *Organisation of the education system in France 2009/2010*, 01 Kasım 2014 tarihinde < <http://estudandoeducacao.files.wordpress.com/2011/05/franc3a7a.pdf> > adresinden erişildi.
- Eurydice. (2010e). *Organisation of the eeducation system in the United Kingdom – England, Wales and Northern Ireland 2009/2010*, 01 Kasım 2014 tarihinde < https://socialsciences.exeter.ac.uk/media/universityofexeter/collegeofsocialsciencesandinternationalstudies/education/pgce/pre-coursedocuments/pre-coursedocuments2014-15/Secondary_PGCE_Subject-Specific_Information_-_MFL_Eurydice_explanation_of_the_English_education_system.pdf > adresinden erişildi.

- Eurydice. (2010f). *Organisation of the education system in Spain 2009/2010*, 01 Kasım 2014 tarihinde <http://www.uv.es/atlantis2011/2011_2012/Eurydice%20Spanish%20Education%20System.pdf> adresinden erişildi.
- Eurydice. (2010g). *Organisation of the education system in Poland 2009/2010*. 01 Kasım 2014 tarihinde <http://biblioteka-krk.ibe.edu.pl/opac_css/doc_num.php?explnum_id=167> adresinden erişildi.
- Eurydice. (2010h). *Organisation of the education system in Italy 2009/2010*, 01 Kasım 2014 tarihinde <http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/eurydice//IT_EN.pdf> adresinden erişildi.
- Greenaway, D. & Haynes, M. (2003). Funding higher education in the UK: The role of fees and loans. *The Economic Journal*. 113, 150-166.
- Hartwig, L. (2006). *Funding systems and their effects on higher education systems, country study – Germany*. OECD Education Working Papers, OECD Publishing.
- HEFCE (Higher Education Funding Council for England). (2014). About higher education in England. 06 Kasım tarihinde <<http://www.hefce.ac.uk/about/intro/abouthighereducationinengland/>> adresinden erişildi.
- HEFCE (Higher Education Funding Council for England). (2011). Higher education white paper: Students at the heart of the system. 06 Kasım 2014 tarihinde <http://www.hefce.ac.uk/media/hefce/content/about/introduction/abouttheinengland/hereform2012-13/Letter_Cable_Willetts_280611.pdf> adresinden erişildi.
- Huys I., K. Debackere & L. De Kock (2009). *Higher Education in the Flemish community of Belgium, the French community of Belgium, Luxembourg and the Netherlands*. Published in April 2009 by the Expertisecentrum O&O Monitoring van de Vlaamse Gemeenschap, in collaboration with the Flemish Ministry of Education and Training.
- Means-tested Benefits. 06 Kasım 2014 tarihinde <<http://www.businessdictionary.com/definition/means-tested-benefits.html>> adresinden erişildi.
- Johnstone, D. B. (2010a). Higher education finance and cost-sharing in Austria. 16 Ekim 2014 tarihinde <http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/Austria.pdf> adresinden erişildi.
- Johnstone, D. B. (2010b). Higher education finance and cost-sharing in Germany. 16 Ekim 2014 tarihinde <http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/Germany.pdf> adresinden erişildi.
- Johnstone, D. B. (2010c). Higher education finance and cost-sharing in France. 16 Ekim 2014 tarihinde <http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/France.pdf> adresinden erişildi.
- JOHNSTONE, D. B. (2010d). Higher Education Finance and Cost-Sharing in the Netherlands. 16 Ekim 2014 tarihinde <http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/Netherlands.pdf> adresinden erişildi.
- Johnstone, D. B. (2010e). Higher education finance and cost-sharing in the Poland. 16 Ekim 2014 tarihinde <http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/Poland.pdf> adresinden erişildi.
- Johnstone, D. B. & Marcucci, N. P. (2007). Worldwide trends in higher education finance: Cost-sharing, student loans and support of academic research. Prepared as part of UNESCO's Higher Education Commissioned Paper Series, Paris, France: UNESCO.
- Johnstone, D. B. (2005a). Cost-Sharing and the cost-effectiveness of grants and loan subsidies to higher education. Teixeira, P., Johnstone B., Rosa M. J. & Vossensteyn H., Eds. *Cost-Sharing and Accessibility in Western Higher Education: A Fairer Deal?* Dordrecht The Netherlands: Springer.
- Johnstone, D. B. (2005b). Higher Education Accessibility and Financial Viability: the Role of Student Loans. Tres, J. & Segrera F. L., (eds), *Higher Education in the World 2006: The Financing of Universities*.

- Barcelona: Global University Network for Innovation (GUNI) published by Palgrave Macmillan. (pp. 84–101).
- Karataş, S. (2009). Avrupa Birliği Ülkelerinde Yükseköğretim Finansman Politikalarına Genel Bir Bakış. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*. 1, Mart.
- Marcucci, P. & Usher, A. (2012). *2011 year in review: Global changes in tuition fee policies and student assistance*. Toronto: Higher Education Strategy Associates.
- Maurer, M. & Gruber, A. (2011). *Research article: Commodification of higher education*. Proje Name: Financing the Students' Future-FinSt, Ref. No. 510583-LLP-1-2010-1-BE-ERASMUS-EMHE.
- Nagy, S. G., Kovats G. & Nemeth, A.O. (2014). Governance and funding of higher education-international trends and best practices. *Procedia-Social and Behavioral Science*. 116, 180-184.
- Pechar, H., Hackl, E., & Thomas J. (2005). Financing higher education in Austria and future challenges. *Financing Higher Education in a Global Market*. Steve O. M. & Kretovics, M. A. (eds.), Algora Publishing, U.S.A.
- Resmi Gazete.(2003). 5018 Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu. 24.12.2003 tarih ve sayı:25326.
- Sam, M. (2011). How should developing countries finance higher education?. Institute for Development Policy and Management University of Manchester, 29 Ekim 2014 < http://www.academia.edu/1228730/Financing_Higher_Education_in_Developing_Countries > adresinden erişildi.
- Schmidt E., Kalpazidou, K. L. & Aagaard, K. (2006). *Funding systems and their effects on higher education systems, country study – Denmark*. OECD Education Working Papers, OECD Publishing.
- Sporn, B. (2003). Trends relating to higher education reform in Europe: An overview. *Globalization and Reform in Higher Education*, _Eggins, H. (ed.), Society for Research into Higher Education & Open University Press, England.
- Strehl, F., Reisinger, S. & Kalatschan, M. (2007). *Funding systems and their effects on higher education systems*. OECD Education Working Papers, No. 6, OECD Publishing.
- Tilak, B.G. J. (2004). Higher education between the state and the market. UNESCO Forum on Higher Education, Research and Knowledge. 25 Temmuz 2014 tarihinde < http://portal.unesco.org/education/es/files/36529/11006126893Colloquium_-_December_04_-_Tilak.doc/Colloquium++December+04++Tilak.doc > adresinden erişildi.
- Usher, A. (2005). *Global debt patterns: An international comparison of student loan burdens and repayment conditions*. Toronto, ON: Educational Policy Institute.
- Wit De K. (2006). Regulatory frameworks in higher education governance policies, rights and responsibilities, Belgium: Flemish community. 23 Ekim 2014 tarihinde < http://www.ond.vlaanderen.be/eurydice/downloads/Governance%20in%20Higher%20Education%20-%20Belgium_Flanders_11-XI-06.pdf > adresinden erişildi.
- Vossensteyn, H. (2009). Challenges in student financing: State financial support to students-A worldwide perspective. *Higher Education in Europe*. 34 (2), 171–187.
- Zgaga, P. (2005). Current trends in higher education in Europe. 10 Ekim 2014 tarihinde < http://siteresources.worldbank.org/INTECAREGTOPEDUCATION/Resources/Current_Trends_HE-EU2.pdf > adresinden erişildi.